

Allas yrkes

Övning: Privilege walk

Privilege walk är en övning med vars hjälp olika samhälleliga privilegier och dess inverkan på ens eget beteende och andras liv kan granskas. Deltagarna får en lapp med en påhittad roll enligt vilken de agerar i övningen.

Övningen kan göras både inom kollegiet eller tillsammans med studerande. Vi rekommenderar att först göra övningen med kollegiet, så att den är enklare att göra med studerande senare. Övningen lämpar sig väl att göras i samband med exempelvis de examensdelar som handlar om samhälle och arbetsliv (t.ex. att fungera i samhället och som medborgare).

Reservera tillräckligt med tid för diskussion efter övningen. Att tillsammans diskutera övningen är lika viktigt som själva övningen i sig (att reflektera och ta steg framåt). Om gruppen är stor kan det vara svårt att diskutera övningen alla tillsammans. Låt deltagarna då diskutera först i smågrupper och sedan redogöra för hela gruppen.

Syfte: Att synliggöra privilegier och få en uppfattning om hur det är att tillhöra eller vara utanför privilegierna i vardagen. Att skapa diskussion om hur vi kan förbättra den samhälleliga rättvisan genom att använda oss av de privilegier vi har.

Tid: minst 40 minuter.

Material:

- Utrymme att röra på sig (ta steg framåt)
- Lappar med de olika rollerna

Gör så här:

1. Berätta för deltagarna att de kommer få en ny identitet som finns skrivet på en lapp du snart kommer att dela ut. Om övningen görs med kollegiet kan deltagarna föreställa sig att de med den nya identiteten är en studerande på sin skola. Det som står på lappen ska deltagarna inte dela med sig av. Då alla läst beskrivningen på lappen ska var och en reflektera över den nya identiteten. Vem är personen? Var bor personen? Hur ser personens bakgrund ut? Hur tar sig personen till skolan? Har hen kompisar? Trivs hen i skolan? Osv.

2. Dela sedan ut lapparna, en lapp åt varje deltagare. Ge deltagarna tid att läsa och reflektera över den nya identiteten.
3. Be deltagarna, fortfarande under tystnad, att ställa sig på en linje bredvid varandra. Kolla att deltagarna har tillräckligt mycket utrymme för att röra på sig. Ifall gruppen är stor och utrymmet litet, kan du be deltagarna ställa sig i två rader. Kolla då att mellanrummet är tillräckligt mellan raderna, så att de inte krockar med varandra.
4. Berätta för deltagarna att du nu kommer att läsa upp ett antal påståenden. Varje gång de tycker att ett påstående passar in på rollen de har skall de ta ett steg framåt. Om det inte passar in ska de stå kvar på stället. Övningen ska göras under tystnad och koncentrerat på den egna rollen.
5. Börja med att läsa upp ett "testpåstående", t.ex. "Jag tycker bättre om choklad än om lakrits", för att försäkra att alla förstått vad de ska göra. De som gillar choklad mer än lakrits tar nu ett steg framåt. Visa även hur stora steg deltagarna ska ta.
6. Läs nu upp påståendena, ett i taget. Gör det tydligt, gärna två gånger. Ge deltagarna tid att fundera och ta ett steg. I samband med de första påståendena kan du påminna dem om att "ifall detta påstående passar för den roll du har, så tar du ett steg framåt, annars står du kvar".
7. Då alla påståenden är lästa, be deltagarna stanna på sin plats där de nu befinner sig. Dela in dem i grupper om ca tre personer så att varje grupp består av personer som kommit ungefär lika långt på linjen. Be deltagarna berätta för varandra om sina roller och hur det kommer sig att de står där de står. Be dem även berätta vem de var och vilka tankar det väckte att ta steg eller stanna kvar.
8. Lapparna beskrev endast en liten del av en persons identitet. Be deltagarna se sig omkring och notera varandras svar (t.ex. genom att lyfta upp handen) under följande frågor.
  - Vem var kvinna på pappret? Vem var kvinna, fast det inte stod?
  - Vem var man på pappret? Vem var man, fast det inte stod på pappret?
  - Heterosexuell? Vit? Icke-vit? Kristen? Muslim? Utan funktionsvariation? Osv.
  - Vad kan vi göra för en mer jämlik skola?Då alla grupper delat med sig av sina tankar, berätta att vi utgår ofta från oss själva och vår världsbild i möte med andra människor.
9. Fråga sedan deltagarna frågorna nedan. Ifall de i förra steget diskuterat i smågrupper, så låt deltagarna även diskutera dessa frågor i smågrupperna.

- Hur kändes det att leva in sig i rollen?
- Hur kändes det att ta steg framåt? Hur kändes det att stanna kvar?
- Är du överraskad över hur långt eller kort du kom? Hur känns det att stå längst fram/i mitten/längst bak?
- Väcktes några nya insikter? Om ja, så gällande vad?
- Fanns det påstående som var mer tankeväckande än andra?
- Se dig omkring. Vad berättar deltagarnas placering om det finska samhället?
- Hur kan en nu gå vidare då det blivit tydligare om fördelar och nackdelar personer har i samhället?
- Vad kan göras för att motarbeta ojämlikheter?

10. Som avslutning kan du berätta följande för deltagarna:

- Om jag är en studerande som står längst bak under en dag i skolan, betyder det inte att jag kanske förstår varför alla andra går framåt och inte jag, eller så förstår jag och kanske upplever det orättvist. Hur som helst måste jag titta ner eller blunda, för att INTE se att alla andra går framåt. Det att jag märker att jag är längst bak, gör att jag kanske tappar motivationen, inte orkar anstränga mig, inte ens försöka osv.
- Om jag däremot står längst fram och någon frågar mig om det finns utmaningar i skolan, så kommer jag troligen att säga att det inte finns det och att stämningen i skolan är jättebra, eftersom det är allt jag upplever och ser. Jag tittar endast framåt, tänker på mig själv och tittar inte alls bakåt och inte heller funderar på hur någon annan har det. För att jag ska reagera på de uteslutande och begränsande normerna krävs det en *aktiv handling*. Jag måste svänga om mig, jag måste lyssna vad människor bakom mig har att säga.
- Om jag står i mitten märker jag en del av hindren, eftersom det finns människor framför mig, och kanske jag tror att jag står längst bak, men inte heller då kommer jag att se dem som står bakom mig om jag inte aktivt svänger på mig.
- Med andra ord: för att skapa förändring ligger ansvaret ofta på oss som står längst fram. Det är vi som behöver aktivera oss, göra något för att kunna ge plats även för andra.
- Be de studerande fundera ut en eller fler handlingar de kan göra för att "skapa utrymme för någon annan/andra". Nästa gång du träffar gruppen kan du be dem redogöra för resten i gruppen, eller i smågrupper, vad de gjort.

Påståenden

- Jag har inga problem att ta mig in i skolans lokaler eller i de lokaler där verksamheten ordnas.
- Det finns en atmosfär i skolan som gör att jag alltid känner mig välkommen.
- Jag känner att det i en undervisningssituation finns utrymme att göra fel och misslyckas.
- Jag tycker att det är viktigt med traditioner såsom jul- eller påskfester.
- Jag behöver inte i förväg ta reda på om det finns några utmaningar för mig att ta mig till skolan, t.ex. otillgänglig buss eller färdtjänst.
- Jag vet hur man ska göra för att komma med i studerandekåren eller på andra sätt påverka som studerande.
- Det är förväntas att personer som inte är som jag ska försöka vara och bete sig som sådana som jag.
- Jag tycker att min aktivitet på lektionerna uppskattas och värdesätts.
- Jag har lätt att ta plats i gruppen, t.ex. genom att tala och genom att uttrycka mina åsikter.
- Jag känner att jag är en rätt vanlig studerande.
- Jag har ett EU-pass.
- Jag har aldrig varit med om att någon har frågat om jag är tjej eller kille under min tid på yrkesskolan.
- Jag känner att priset på studiematerial vid yrkesskolan passar min ekonomiska situation.
- I skolan umgås jag vanligen mest med dem jag känner sedan förut.
- Jag har aldrig blivit ombedd att ställa upp för skolan i ett offentligt sammanhang för att jag representerar en viss grupp, t.ex. en minoritet.
- Jag känner mig trygg att gå på toaletten i skolan.
- Det är lätt att få tag på information om studierna på mitt förstaspråk.
- Jag har aldrig någonsin under tiden i yrkesskolan fått höra att mitt humör skulle ha med min mens att göra.
- Jag känner att mitt första språk, min religion och min kultur respekteras på skolan.
- Jag har aldrig hört något nedsättande om personer med min sexuella läggning eller mitt könsuttryck under min tid på yrkesskolan. Till könsuttryck hör bl.a kläder och övrigt utseende samt sätt att tala och gester.
- Jag kan prata om min familj utan att någon ser konstigt på mig.
- Det finns flera personer på skolan som antar att jag är bra på datorer, bara på grund av mitt kön.
- Jag har aldrig skämts för mitt hem eller mina kläder under min tid på yrkesskolan.
- Jag kan klä mig som jag vill utan att vara rädd för nedsättande kommentarer.
- Jag känner att människor lyssnar på mig och tar mina åsikter på allvar.
- I studiematerialet och på hemsidan finns det bilder på människor med samma hudfärg som jag.
- Jag upplever att det finns lärare på skolan som representerar saker som är viktiga för mig.
- Min sexuella läggning finns representerad i undervisningsmaterialets exempel och berättelser.
- Jag kan gå hand i hand i skolan med den eller de som jag har ihop det med utan att få konstiga blickar.

Roller

Du är andra årets studerande och homosexuell. Du känner då och då att det finns en förväntan att alla är heterosexuella i skolan. Du upplever att det finns starka klädkoder som man förväntas följa om man faktiskt är seriös med det man studerar. Normerna är inte uttalade, utan finns bara där som en trist känsla i vardagen. Du inte vet hur man ska hantera det. Dina studier går bra och du har två mycket trevliga vänner som du hänger mycket med.

Du växte upp på en liten ort och et förekom mycket våld och psykiska problem under din barndom. Psykisk sjukdom har alltid varit tabu i din uppväxtmiljö. Sina studier betytt mycket för dig, men det har aldrig varit lätt att diskutera dem hemma. Du vet inte om dina föräldrar förstår vad du egentligen studerar på yrkesskolan och du känner att du saknar kontakter, inte bara till arbetslivet och jobb, utan också till personer och miljöer där saker som hänt i din barndom kunde diskuteras.

Du är dotter till en sjuksköterska och du ska snart utexamineras från yrkesskolan. Du är orolig för din framtid; kommer du att få ett jobb, hur kommer det att bli och kommer du att bli uppskattad av dina kollegor. Du har alltid haft problem med att bli en del av livet i skolan och är blyg.

Du har en funktionsnedsättning som gör det svårt för dig att se skyltar/presentationer och instruktioner med en liten text. Även då det är många människor som pratar samtidigt är det svårt för dig att koncentrera sig. Du gillar att spela piano och är mycket social. Ibland frågar folk varifrån du egentligen är på grund av din hudfärg. Detta är ditt sista år på yrkesskolan och du är redan lite orolig hur för hur du ska få jobb i framtiden. Du har växt upp med din mamma och hennes flickvän. Du har dyslexi men du har inget papper på det och får kämpa en hel del med pluggandet då det är mycket som ska läsas. Det betyder att du väljer ofta att studera i stället för att ta del av kompisars häng på fritiden. Du dricker inte och ogillar fulla människor.

Du är judisk, sommarjobbar i mataffär och försöker kombinera dina studier med heljobb ibland. Du känner inte att livet i yrkesskolan passar dig, eller så är du kanske inte så intresserad. Du har aldrig pratat om din judiska bakgrund och diskussioner om Israel där flera av dina släktingar bor, känns alltid lite jobbiga.

Du studerar andra året och du är politisk aktiv bredvid dina studier. Politiken tar mycket tid och det blir ofta en konflikt med att kombinera studier och privatliv. Du har i omgångar haft en känsla av burnout. Dina föräldrar kom till Finland från Vietnam på 1970-talet.

Du är en transperson som älskar dina studier. Du är mycket aktiv i studerandekåren och även vad gäller aktiviteter att förändra attityderna om HBTIQ-personer på skolan och i studierna. Du önskar att det skulle finnas fler HBTIQ-förebilder i arbetslivet.

Du har flytt med din familj från Irak. Du studerar första året, är homosexuell och drömmer om att bli ingenjör. Du tycker det är jobbigt att homo/bög används som skällsord i skolan. Du är högpresterande, vilket stör vissa pojkar och du får höra pikar om det ibland.

Din pojkvän är från Ghana och du skulle i framtiden gärna arbeta i en mångkulturell miljö, men känner att studiemiljön inte stöder en sådan praktik. Mångfalden syns inte, utan miljön är så "vitt" kodad och att diskussioner om dessa frågor förs inte. Du saknar en vän att reflektera vithet med som du kunde problematisera de privilegier vithet, både privat och professionellt, för med sig. Du gör väl ifrån dig i dina studier och är alltid en kritisk röst i gruppen.

Du arbetar i en snabbmatskedja för att ha lite fickpengar och möjligtvis finansiera framtida studier. Din bakgrund är från en mycket religiös familj och du vill ha ett jobb som involverar tro, men inte inom det religiösa samfundet. Tro ska vara en naturlig del av din arbetsvardag. Du ses av de andra studerandena som mycket konservativ, men det spelar ingen roll för dig - yrkesskolan är bara en fas i ditt liv. Du väljer hellre att vara ensam än att försöka anpassa dig eller diskutera med folk som ändå inte förstår.

Dina omsorgspersoner trodde att du var en flicka då du föddes, men du har känt sedan dagis att du är en kille. Dina föräldrar är båda fysiker och förväntningen är att du ska "ta dig samman" och välja en akademisk karriär. Du vet inte om det är verkligen vad du vill, så du har valt yrkesutbildning för att tänka efter. Du känner också att du inte orkar ta den diskussionen med dina föräldrar. Du har redan tillräckligt med att förhålla dig till hormonerna du tar och den planerade könsbekräftande behandlingen som kommer att genomföras om ett halvt år.

Det verkar finnas ett stort tabu att prata om psykiska sjukdomar som finns mycket i din släkt. Själv lider du av panikattacker.

Du är från en konstnärsfamilj och känner ibland att det kunde vara bättre kvalitet och mångfald på diskussionerna inom utbildningen. Det är många som bara är så oengagerade och folk är dåligt pålästa. Du saknar en mer kritisk inställning till konservativa attityder bland studeranden och lärare. Skolan känns gammalmodig på många plan. Du känner att du inte har kunskapen att vara kritisk nog själv.

Du har en diagnos inom autismspektrumet, men känner att det pratas mycket sällan om osynliga funktionsvariationer och vet inte hur du ska börja. Du upplevs som en lite mystisk filur på lektionerna, men det går bättre på fester då folk slappnar av lite och olikheten inte syns så mycket. Det har bidragit till att du dricker rätt mycket och känner att just festerna är den plats du passar bäst in.

Du vet att du dricker alldeles för mycket, men du har svårt att komma bort från rollen som festprisen som lades redan under första året på yrkesskolan. Det finns alkoholism i din släkt och din pojkvän har en liknande bakgrund. Du känner dig ensam med denna utmaning och du vet att studierna lider. Du oroar dig för framtiden. Du försöker delta i aktiviteter som inte involverar alkohol, men känner dig då mer osäker i dig själv.

Du tror att du har ADHD eftersom du alltid är så rörig. Du känner att det finns förväntningar på att du som flicka ska vara mer ordningsam än pojkar. Ditt ursprung är samiskt.

Du identifierar dig som heterosexuell. Du är mycket kritisk till alla de modeller och förväntningar som gäller sexualitet som finns i skolan. Du har en del släktingar som var med i hippierörelsen på 60-talet och har själv en liberal syn på många saker. Dina klasskamrater anser att du är lite märklig. Du äter veganskt och vill engagera dig mer i djurrätt. Det har inte varit lätt att se till att du kan få vegansk kost i skolan.

Du går sista året på yrkesskolan. Du har alltid känt att du kan bli kär i flera personer. På nätet har du äntligen funnit att du kanske är polyamorös och att det finns andra som du. Du har alltid känt dig obekvämt i tvåsamheten och därför på länge inte velat ha någon partner, trots att du varit förtjust. På den senaste tiden har du försökt prata om detta med din bästa vän, men han har varit negativt inställd på hela idén och anklagat dig för att vara otrogen.

Du kommer från en välbärgad familj där det aldrig haft förekommit några ekonomiska problem. Dina studier går bra. Varken du eller dina närstående har några hälsoproblem. Du är vit, finländsk och heterosexuell. Du hör av vana till den evangeliskt lutherska kyrkan, men du är inte särskilt religiös av dig.

allasyrke.fi
Projektet är finansierat av Undervisnings- och kulturministeriet.

Undervisnings-
och kultur-
ministeriet

